

P-06-1461: Cael gwared ar y 'Gweithredoedd Sylfaenol' a'r gostyngiadau arfaethedig mewn taliadau o dan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy.

Y Pwyllgor Deisebau | 14 Hydref 2024
Petitions Committee | 14 October 2024

Cyfeirnod: SR24/9547-5

Rhif y ddeiseb: P-06-1461

Teitl y ddeiseb: Cael gwared ar y 'Gweithredoedd Sylfaenol' a'r gostyngiadau arfaethedig mewn taliadau o dan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy

Geiriad y ddeiseb: Bydd y cynnig i'w gwneud yn 'ofynnol plannu 10% o orchudd coed a throï 10% o dir cynhyrchïol yn dir cynefin yn arwain at ostyngiad amlwg o 20% a mwy yn y bwyd sy'n cael ei gynhyrchu yng Nghymru, colli swyddi a throsiant cyffredinol o fusnesau, a hynny mewn diwydiant sydd eisoes mewn cyni. Bydd hyn yn ei dro yn cael effaith enfawr ar fusnesau gwledig, ar gymunedau, ac ar safonau byw cyffredinol teuluoedd. Bydd pob gweithred sylfaenol yn golygu cynnydd o ran llafur/gwaith papur a chostau i alwedigaeth sydd eisoes dan straen, ond ni fydd taliadau uwch i gyd-fynd â hyn.

Anymarferol!

Rhagor o fanylion

Yn ôl amcanestyniadau'r Gwasanaeth Datblygu a Chynghori Amaethyddol: Bydd gostyngiad o 10.8%, neu 122,200, yn nifer yr unedau da byw, Caiff 11%, neu dros 5,500, o swyddi eu colli, Bydd allbwn o'r sector yn dioddef ergyd gwerth £125.3 miliwn.



Bydd busnesau fferm yn colli £199 miliwn o'u hincwm.

Nid yw'n gwneud nemor ddim ar gyfer diogelwch bwyd y wlad, na dyfodol y diwydiant amaethyddol.

Mae llawer iawn o waith amgylcheddol da wedi cael ei wneud gan ffermwyr o dan gynlluniau blaenorol, ond mae hyn mewn perygl o gael ei golli neu ei wrthwneud, a hynny oherwydd y ffaith seml y bydd ymuno â'r cynllun hwn yn arwain at ostyngiad ariannol ar adeg o gynnydd mewn costau mewnbynau a threuliau.

Os na chaiff ei newid, bydd y cynllun yn achosi i lawer o ffermydd gau, yn enwedig ffermydd newydd a ffermydd â thenantiaid.

Mae llawer o'r gweithredoedd sylfaenol yn cyfeirio at y targedau 'Sero Net', ond am ba gost?

Nid yw gwlad sy'n methu â chynhyrchu ei bwyd ei hun yn 'gynaliadwy'! Nid yw'r cynllun hwn yn gynaliadwy!

<https://www.llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2023-12/effeithiau-economaidd-posibl-y-cynllun-canlyniadau-modelu-gweithredoedd-sylfaenol-y-cynllun-ffermio-cynaliadwy-cam-4.pdf>

1. Cefndir

Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (CFfC neu 'y cynllun') yw polisi amaethyddol newydd arfaethedig Llywodraeth Cymru – i ddisodli system gymorth Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC) yr UE ar gyfer ffermwyr.

Mae system y PAC wedi'i chynnal i raddau helaeth yng Nghymru ers i'r DU ymadael â'r UE, wrth i'r cynllun newydd gael ei ddatblygu. Yn ystod y cyfnod hwn, bu ymgyngoriadau lluosog ac ymarfer cyd-ddylunio ar y cynllun.

Mae cynigion y CFfC yn wyriad sylweddol oddi wrth Cynllun y Taliad Sylfaenol (taliadau uniongyrchol) o dan y PAC, gyda mwy o bwyslais ar wobrwyo am nwyddau cyhoeddus, megis camau amgylcheddol gofynnol. Yn debyg i'r PAC, byddai'r penderfyniad i ymuno â'r cynllun yn ddewisol. Bwriad y CFfC yw gwobrwyo ffermwyr am gymryd camau gweithredu yn seiliedig ar amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy (a restrir yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023) i wneud y canlynol:

1. cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy;

2. lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd;
3. cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu; a
4. chadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a'u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.

Roedd yr ymgyngoriad diweddaraf, a gaeodd ym mis Mawrth 2024, yn cynnwys strwythur haenog y cynllun. Byddai'n ofynnol i bob ffermwr sy'n cymryd rhan yn y CFFC gyflawni 17 o 'Weithredodd Sylfaenol' (y mae nifer ohonynt yn weithredoedd amgylcheddol) er mwyn cael y 'Taliad Sylfaenol Cyffredinol'. Yna, yn seiliedig ar hynny, byddai gweithredoedd 'Opsinol' a 'Chydweithredol' yn fodd iddynt gael eu gwobrwo ymhellach. Byddai'r gweithredodd hyn yn fwy cymhleth ond ni fyddent yn orfodol. Mae rheolau'r cynllun, sy'n ofynnol i'r rhai sy'n cymryd rhan, yn cynnwys:

- o leiaf 10 y cant o bob fferm yn cael ei reoli fel cynefin; ac
- o leiaf 10 y cant o dan orchudd coed fel coetir neu goed unigol.

Roedd y fethodoleg arfaethedig ar gyfer taliadau o dan y cynllun yn seiliedig ar gostau a ysgwyddir ac incwm a gollir, yn ogystal â thaliad cymdeithasol ychwanegol. Fodd bynnag, nid yw'r gyllideb na graddfeydd y taliadau ar gyfer y cynllun yn hysbys eto. Nododd yr ymgynghoriad y bydd Llywodraeth Cymru yn ceisio sicrhau o leiaf yr un lefel o gyllid gan Lywodraeth y DU â'r hyn a welwyd yn 2024/25.

Mae'r cynigion wedi ysgogi adwaith cryf gan y diwydiant ffermio. Mae pryder ynghylch y fethodoleg ar gyfer taliadau a'r gyllideb bosibl. Mae'r undebau ffermio yn pryderu y bydd yr 17 o Gamau Gweithredu Cyffredinol yn rhy feichus a biwrocraidd. Maent yn cwestiynu dichonoldeb y cynigion ar gyfer systemau ffermio gwahanol.

Croesawodd grwpiau amgylcheddol uchelgais amgylcheddol y cynllun, ond roeddent o'r farn bod angen i'r cynllun weithio i ffermwyr er mwyn sicrhau eu bod yn cymryd rhan. Lleisiwyd pryderon hefyd am y fethodoleg ar gyfer y taliadau.

Mae rheolau'r cynllun sy'n nodi'r gofynion am orchudd coed a rheoli cynefinoedd wedi bod wrth wraidd y dadleuon. Mae rhai ffermwyr yn pryderu y gallai'r gofynion hyn arwain at dynnu gormod o dir allan o gynhyrchiant amaethyddol, gan olygu y byddant yn rhwystr rhag ymuno â'r cynllun. Mae Llywodraeth Cymru a rhanddeiliaid eraill (fel y Rhwydwaith Ffermio Cyfeillgar i Natur a grwpiau

amgylcheddol) wedi dadlau y gallai rheolau'r cynllun gael eu hintegreiddio mewn systemau amaethyddol, gan arwain at fuddion o ran cynhyrchiant amaethyddol. Er enghraifft, gallai coed weithredu fel lleiniau cysgodi a lliniaru llifogydd.

Mae rhai ffermwyr yn pryderu nad oes digon o gymorth ar gyfer cynhyrchu bwyd, a bod hyn yn fygythiad o ran diogelwch bwyd. Safbwynt Llywodraeth Cymru yw y bydd cefnogi gwell rheolaeth amgylcheddol yn gwella cynhyrchiant bwyd, gan eu bod yn mynd law yn llaw. Roedd Lesley Griffiths AS, y Gweinidog Materion Gwledig blaenorol, o'r farn na ddylid categoreiddio bwyd fel nwydd cyhoeddus gan fod gwerth iddo ar y farchnad. Yn sgil hynny, roedd o'r farn na ddylai bwyd gael ei ariannu'n uniongyrchol gan y wladwriaeth. Yn hytrach, nod dyluniad y cynllun oedd cefnogi ffermwyr a chynhyrchiant bwyd drwy'r amrywiol gamau ar gyfer rheoli tir yn gynaliadwy.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganlyniadau'r gwaith modelu a wnaed gan ADAS (y cyfeirir atynt yn y ddeiseb hon), sy'n awgrymu y byddai'r cynllun yn creu tua 26,000ha o gynefin lled-naturiol newydd a 28,000ha o goetir newydd, ond hefyd yn arwain at leihad o £199 miliwn yng nghyfanswm incwm ffermydd a lleihad o £125 miliwn yng nghyfanswm eu hallbwn. Mae'r gwaith modelu hefyd yn dangos y byddai unedau da byw yn gostwng 122,000 a llafur ar ffermydd yn gostwng 11 y cant. Mae NFU Cymru yn dweud y gallai hyn fod gyfystyr â choli 5,500 o swyddi.

Mae'r gwaith modelu yn "dangos y canlyniadau gwaethaf", ac mae cafeatau sylweddol ynghlwm â'r gwaith hwn. Mae Huw Irranca-Davies AS, Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion Gwledig, yn nodi yn ei lythyr ynghylch y ddeiseb hon fod gwaith modelu ADAS yn seiliedig ar fersiwn gynharach o'r cynllun. Disgwylir gwaith modelu pellach.

Mae Ymchwil y Senedd wedi llunio erthygl a briff ymchwil hirach ar gynigion y CFfC, ac ymateb rhanddeiliaid.

2. Camau gan Lywodraeth Cymru

Cafodd yr ymgyngoriad diweddaraf ei ddisgrifio fel y "cam olaf" cyn cyflwyno'r cynllun yn 2025. Fodd bynnag, yn dilyn ymateb cryf gan ffermwyr, ym mis Mai, cyhoeddodd Huw Irranca-Davies AS, Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion Gwledig, y byddai oedi cyn cyflwyno'r cynllun – o 2025 i 2026.

Bydd "Cam Paratoi ar gyfer y CFfC" bellach yn cael ei gynnal yn 2025. Mae Bord Gron Weinidogol ar gyfer y CFfC, sy'n cynnwys rhanddeiliaid, wedi'i sefydlu ar gyfer ymgynghoriad pellach. Diben a chwmpas y Ford Gron yw adolygu a thrafod y blaenoriaethau ar gyfer haenau Cyffredinol, Dewisol a Chydweithredol yr CFfC, ynghyd â rheolau'r cynllun (gan gynnwys y gofynion sy'n ymwneud â lleiafswm o 10%), y meini prawf cymhwysra, a'r fethodoleg ar gyfer taliadau.

Mae dau is-grŵp – y Panel Adolygu Tystiolaeth ynghylch Atafaelu Carbon a Gweithgor Swyddogion y SFS – hefyd yn bwydo i mewn i'r Ford Gron Weinidogol.

Mae cynlluniau dros dro ar gael yn ystod y cyfnod hwn, megis y Cynllun Adnoddau Naturiol Integredig newydd, ynghyd â Chynllun y Taliad Sylfaenol.

Mae rhagor o fanylion am y cam nesaf i'w gweld yn 'Ein hymateb ni' (ymateb Llywodraeth Cymru, ym mis Gorffennaf 2024, i'r ymgynghoriad ynghylch y CFfC). O ran y camau nesaf, mae'n dweud:

Nid oes penderfyniadau manwl ar ddyluniad y Cynllun Ffermio Cynaliadwy wedi'u gwneud eto. Rydym yn deall y pryderon a godwyd yn y broses ymgynghori, ac mae'n amlwg y bydd angen newid y Cynllun cyn ei fabwysiadu.

Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Ford Gron Weinidogol a'i his-grwpiau a ddisgrifir uchod i ddatrys yr heriau sy'n weddill cynllunio'r Cynllun terfynol.

Rydym yn disgwyl diweddariadau achlysurol gan y Ford Gron drwy'r flwyddyn.

Disgwylir i fanylion y cynllun terfynol gael eu cyhoeddi yn nhymor yr haf 2025.

3. Camau gweithredu gan Senedd Cymru

Mae Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig (ETRA) a'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith (CCEI) wedi cynnal ymchwiliadau i'r CFfC.

Gwnaethoch drafod P-06-1388 Dileu'r gofyniad i ffermwyr gael o leiaf 10 y cant o orchudd coed i allu manteisio ar y Cynllun Ffermio Cynaliadwy newydd. Cafodd y ddeiseb ei chyfeirio at Bwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig i'w thrafod fel rhan o'i waith ar y CFfC.

Mae sawl dadl ar y CFfC wedi'u cynnal yn y Cyfarfod Llawn (er enghraifft, y ddadl ar 28 Chwefror 2024).

Gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y wybodaeth yn y papur briffio hwn yn gywir adeg ei gyhoeddi. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad yw'r papurau briffio hyn yn cael eu diweddarau o reidrwydd na'u diwygio fel arall i adlewyrchu newidiadau dilynol.